

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ: СТРАТЕГІЧНІ ІМПЕРАТИВИ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ

У сучасних умовах глобальної економічної трансформації та посилення кризових явищ питання забезпечення сталого розвитку підприємств набувають особливої актуальності. Динамічні зміни світового ринку, загострення екологічних проблем, виснаження природних ресурсів, енергетична нестабільність і зростання конкуренції формують потребу у впровадженні нових моделей господарювання, здатних забезпечити ефективне використання ресурсного потенціалу та довгострокову економічну стабільність. За таких умов концепція циркулярної економіки поступово трансформується з альтернативної моделі розвитку у стратегічний напрям модернізації економічних систем та управління підприємствами [1].

Традиційна лінійна модель економіки, що базується на принципі «виробництво – споживання – утилізація», в сучасних умовах демонструє низький рівень ефективності через значні обсяги виробничих втрат, надмірне використання природних ресурсів та накопичення відходів. Натомість циркулярна економіка передбачає створення замкнених виробничих циклів, у межах яких ресурси, матеріали та продукція максимально довго залишаються в економічному обороті. Такий підхід сприяє зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та створює передумови для формування інноваційних моделей розвитку підприємств [2].

У системі циркулярної економіки інноваційний розвиток підприємств виступає ключовим фактором забезпечення конкурентоспроможності та економічної безпеки. Саме інновації формують можливість адаптації підприємств до сучасних викликів, підвищення ефективності виробничих процесів та оптимізації використання ресурсів. У сучасних умовах підприємства змушені переорієнтувати власну діяльність із традиційного виробництва на впровадження інноваційних технологій, цифрових платформ управління, автоматизованих систем контролю та ресурсозберігаючих моделей організації бізнес-процесів [1].

Особливого значення набуває цифровізація виробничої діяльності, яка створює можливості для інтеграції інструментів штучного інтелекту, великих масивів даних, хмарних технологій та цифрових логістичних систем у процес управління підприємством. Використання цифрових технологій забезпечує підвищення точності прогнозування попиту, оптимізацію виробничих потужностей, скорочення логістичних витрат та мінімізацію

непродуктивних втрат. Крім того, цифровізація сприяє формуванню прозорих механізмів контролю за використанням ресурсів і дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища [3].

Важливим елементом інноваційного розвитку в системі циркулярної економіки є впровадження екологічно орієнтованих технологій виробництва. Сучасні підприємства все активніше застосовують енергоефективне обладнання, технології вторинної переробки сировини, альтернативні джерела енергії та автоматизовані системи управління ресурсами. Такі підходи дозволяють не лише знижувати витрати виробництва, а й забезпечувати відповідність міжнародним екологічним стандартам, що є важливою передумовою виходу на зовнішні ринки та підвищення інвестиційної привабливості підприємств [2].

У сучасних умовах інноваційний розвиток підприємств неможливий без трансформації управлінських підходів. Ефективне функціонування підприємств у системі циркулярної економіки потребує впровадження стратегічного менеджменту, орієнтованого на довгострокове планування, розвиток інноваційного потенціалу та забезпечення балансу між економічними, соціальними й екологічними результатами діяльності. У цьому контексті важливого значення набуває інтеграція принципів ESG-управління у корпоративну політику підприємств, що передбачає відповідальне ставлення до навколишнього середовища, соціальної сфери та якості корпоративного управління [1].

Для українських підприємств проблема переходу до циркулярної економіки є особливо актуальною в умовах післявоєнного відновлення економіки та необхідності структурної модернізації виробництва. Руїнування інфраструктури, порушення логістичних зв'язків і дефіцит ресурсів формують потребу у створенні нових моделей економічного розвитку, орієнтованих на ресурсозбереження та підвищення ефективності виробничих процесів. У цьому контексті циркулярна економіка створює можливості для активізації інноваційної діяльності, розвитку внутрішнього виробництва та зниження залежності від імпортової сировини [3].

Водночас процес впровадження принципів циркулярної економіки супроводжується значною кількістю проблем і ризиків. Одним із головних стримуючих факторів залишається недостатній рівень фінансового забезпечення інноваційних проєктів. Багато підприємств не мають достатнього обсягу інвестиційних ресурсів для модернізації виробничих потужностей та впровадження сучасних технологій. Крім того, негативний вплив здійснює високий рівень зношеності основних фондів, технологічна відсталість окремих галузей економіки та недостатній рівень державної підтримки екологічної модернізації виробництва [2].

Суттєвою проблемою також є недостатній рівень розвитку інноваційної інфраструктури та дефіцит висококваліфікованих кадрів. У сучасних умовах підприємства потребують фахівців, здатних працювати з цифровими технологіями, аналітичними системами, автоматизованими платформами управління та інноваційними виробничими рішеннями. Формування ефективної системи підготовки кадрів і розвитку науково-дослідного потенціалу є необхідною передумовою забезпечення інноваційного розвитку підприємств у системі циркулярної економіки [1].

Не менш важливим стратегічним напрямом є розвиток партнерських механізмів взаємодії між державою, бізнесом і науковою спільнотою. У сучасних умовах реалізація масштабних інноваційних проєктів потребує комплексної координації зусиль усіх учасників економічної системи. Державна підтримка інноваційної діяльності, стимулювання інвестицій у сферу ресурсозбереження та розвиток програм технологічної модернізації здатні значно прискорити процес переходу до циркулярної моделі економіки [3].

Таким чином, інноваційний розвиток підприємств у системі циркулярної економіки виступає важливим інструментом забезпечення сталого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та формування ефективної моделі використання ресурсів. Інтеграція інноваційних технологій, цифрових рішень і сучасних управлінських підходів створює передумови для модернізації виробництва, підвищення економічної безпеки підприємств та забезпечення їх адаптивності до глобальних викликів. У сучасних умовах саме поєднання інноваційного розвитку та принципів циркулярної економіки здатне забезпечити довгострокову стабільність функціонування підприємств і створити основу для формування конкурентоспроможної економіки майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ткаченко А. М., Чорний Р. С. Інноваційні підходи до оцінки економічної ефективності підприємств в умовах цифровізації. Економіка підприємства: теорія та практика : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : КНЕУ, 2024. С. 245–247.
2. Ткаченко А. М., Резніков О. Л. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства. Вісник економічної науки України. 2008. № 2. С. 102–106.
3. Павловська І. Г. Концепція проактивного підходу до стимулювання інноваційної діяльності підприємств: основний зміст, структура, форми та методи. Бізнес Інформ. 2025. № 2. С. 24–32. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-24-32>